

Araştırma Makalesi

Ergoterapi Öğrencilerinin Toplumsal Duyarlılığı, Empati Becerileri ve Etik Değerlere Yatkinlığının İncelenmesi

Investigation of Occupational Therapy Students' Social Sensitivity, Empathy Skills, and Susceptibility to Ethical Values

Fatma Nur KOCADEMİR¹, Medine Nur ÖZATA DEĞERLİ², Onur ALTUNTAŞ³

¹Uzm. Erg., Sivas Numune Hastanesi, Psikiyatri Bölümü

²Uzm. Erg. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü, Ankara, Türkiye

³Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü, Ankara, Türkiye

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı Ergoterapi Bölümü birinci sınıfta eğitim gören öğrencilerin toplumsal duyarlılık, empati becerileri ve etik değerlere yatkinlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. **Gereç ve Yöntem:** Çalışmaya 144 öğrenci dahil edilmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden bireylere sosyodemografik bilgi formu, Toplumsal Duyarlılık Ölçeği (TDÖ), Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği, (EDBÖ) ve Etik Değerlere Yatkinlik Ölçeği (EDYÖ) uygulanmıştır. Toplumsal duyarlılık, empati ve etik değerlere yatkinlik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. **Sonuçlar:** Ergoterapi Bölümü birinci sınıfta eğitim gören öğrencilerde toplumsal duyarlılık ile etik ($p=0.002$; $r=0.253$) ve empati ($p=0.032$; $r=0.179$); ve empati ile etik ($p=0.001$; $r=0.700$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır. **Tartışma:** Çalışmamızda Ergoterapi Bölümü birinci sınıfta eğitim gören öğrencilerin toplumsal duyarlılıklarının, empati düzeylerinin ve etik değerlere yatkinliklerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçların, ergoterapinin felsefesi ile uyumlu olduğu düşünülmüştür. Ergoterapi eğitiminde toplumsal duyarlılık, etik değerlere yatkinlik ve empati kavramlarına değinilmesi önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Empati; Ergoterapi öğrencileri; Etik; Toplumsal duyarlılık.

ABSTRACT

Purpose: The aim of this study is to examine the relationship between the social sensitivity, empathy skills, and ethical values of the first-year students of the occupational therapy undergraduate programme. **Material and Methods:** A total of 144 students were included in the study. The sociodemographic information form, the Social Sensitivity Scale (SSS), The Empathy Quotient (EQ), and the Inclination to Ethical Values Scale were applied to individuals who agreed to participate in the study. The relationship between social sensitivity, empathy, and susceptibility to ethical values was examined. **Results:** There were statistically positive and significant relationships between social sensitivity and ethics ($p = 0.002$; $r = 0.253$) and empathy ($p = 0.032$; $r = 0.179$) and empathy and ethics ($p = 0.001$; $r = 0.700$) in first-year students of the occupational therapy programme. **Discussion:** In our study, it was concluded that the students studying in the first year of the occupational therapy program have a high level of social sensitivity, high empathy levels, and a predisposition to ethical values. These results were thought to be consistent with the philosophy of occupational therapy. It is important to address the concepts of social sensitivity, predisposition to ethical values, and empathy in occupational therapy training.

Keywords: Empathy; Occupational therapy students; Ethics; Social sensitivity.

Sorumlu Yazar (Corresponding Author): Medine Nur ÖZATA DEĞERLİ E-mail: mnurozata06@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7507-9863

Geliş Tarihi (Received): 30.03.2023; Kabul Tarihi (Accepted): 10.07.2023

Toplum, belirli bir bölgede yaşayarak ortak bir kültürü paylaşan ve hayatta kalmak için birbirine bağlı olan insan grubudur (Atasayar ve İşeri, 2004). Toplumsal yaşamda insanlar etkileşim halindedir ve birbirinin sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamakta ve birbirlerinden destek almaktadır. Bu destek sürecinin devamlılığı için insanların birbirlerine karşı duyarlı olmaları gerekir. Duyarlılık, başkasının acısına tanıklık etme sonucunda bireyde yardım etme arzusu doğuran motive edici duygu olarak tanımlanmaktadır (Bozdağ ve Bozdağ, 2021).

Toplumsal duyarlılık, kişilerarası ilişkilerin çok önemli bir yönüdür ve diğer insanların ihtiyaçlarının anlaşılmasında kişilere yol göstererek yardımcı olur (Magri, 2022). Aynı zamanda, kişilerin diğer insanların davranışlarını anlamlandırma ve tahmin etme şeklini de etkiler (Hilmi ve Apriawan, 2021). Toplumsal duyarlılık kavramı, diğer insanların duygularına ve genel olarak sosyal durumlara uyum sağlama biçimi olarak kullanılmaktadır (Magri, 2022). Yapılan çalışmalarda toplumsal duyarlılığın bireysel gelişimin özellikle sosyal uyum ve iyi sosyal ilişkiler için önemli bir yetenek olduğu vurgulanmaktadır (Liu ve ark., 2020). Toplumsal duyarlılığa sahip insanlar, yardımsever davranışlar sergiler, başkalarının duygu ve bakış açılarını algılama, anlama ve onlara saygı duyma becerisi gelişmiş bireylerdir. Bu becerileri gelişmiş bireylerin, olumlu davranışlar sergilediği, buna bağlı olarak empati becerilerinin yüksek olması beklenir (Bozdağ ve Ergün, 2020).

Empati, başka bir kişinin duygusal durumunu ve fikirlerini algılama, anlama, deneyimleme ve bunlara yanıt verme kapasitesi veya eylemi olarak tanımlanabilmektedir (Rothenberg, 1970). Empatinin hem duygusal hem de bilişsel yönleri vardır. Bir bireyin başka bir bireyin doğrudan deneyimlediği veya hayal ettiği duygunun farkında olması empatinin duygusal yönünü oluştururken; karşıdaki bireyi anlayabilmek empatinin bilişsel yönünü oluşturmaktadır (Kutlu ve ark., 2010).

Empati, literatürde sağlık profesyonellerinin sahip olması gereken bir nitelik olarak kabul edilmektedir (Cuff ve ark., 2016). Empatinin, hasta memnuniyeti, tedaviye uyum, öykü alma, teşhisler, kaynak kullanımı ve hasta şikayetlerinin en aza indirilmesi dahil üzere sağlık hizmeti uygulamasının birçok yönünü iyileştirdiği belirtilmektedir. Sağlık profesyonellerinin danışanlarının duygularını anlamaları önemlidir. Ayrıca sadece danışanların duygularını anlamak yeterli değildir, bu anlayışın danışanlara yansıtılması da gerekir (Wilkinson ve ark., 2017). Ergoterapistler için empati, bireylerin kişi merkezli tedavisinde özel bir değere sahiptir

(Serrada-Tejeda ve ark., 2022; Jamieson, Krupa, O'Riordan ve ark., 2006). Yüksek empati becerisine sahip ergoterapistler, danışanlarını daha iyi anlayabilir ve onların duygusal ihtiyaçlarını tanımlar. Ayrıca danışan-ergoterapist ilişkisini kuvvetlendirir ve terapötik ilişkide güven ve bağ oluşmasını sağlar (Serrada-Tejeda ve ark., 2021).

Sağlık profesyonelleri, kendileri için bağlayıcı olan temel ilkeleri içeren ortak bir ahlaki temele sahip olmalıdır (Brown ve ark., 2010). Sağlık meslek mensuplarının mesleki davranışlarına rehberlik eden ortak ahlaki normlar, bu mesleklerin temel bir özelliğidir. Bu normlar sayesinde sağlık mesleklerine halkın güveni artar, profesyoneller arası işbirliği ve iletişimin önündeki engeller de kalkar. Bu ortak ahlaki normlar meslek etiklerini oluşturur (Haddad, 1988). Etiğin bireyleri ilgilendiren bir başka yönü de etik duyarlılık kavramıdır. Ahlaki duyarlılık olarak da adlandırılan etik duyarlılık kavramı, bir kişinin bir durumun etik yönlerini kavramasını sağlayan bilişsel yetenek olarak tanımlanır (Brown ve ark., 2010). Etik farkındalık ise sağlık profesyonellerinin tüm eylemlerinin etik değerlendirmeye tabi olduğunu kabul etmelerini ve bu bilincin günlük uygulamada sürdürülmesini gerektiren etik duyarlılığın bir bileşeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramların ışığında etik eğitimi de rehabilitasyon uygulayıcılarının lisans öncesi eğitiminin ayrılmaz bir bileşenidir (Milliken ve Grace, 2017). Resmi etik eğitimi, etik muhakemenin gelişimini kolaylaştırabilir, etik kavram ve teorilerin bütünlük bir şekilde anlaşılmasına izin verebilir ve etik kararlar alma ve uygulama konusunda güveni artırabilir (Bos, 2020). Bu resmi etik eğitimi olmadan, etik muhakemede çok az gelişme olabilir. Standartlaştırılmış ve standartlaştırılmamış değerlendirme araçlarıyla yapılan ölçümler sonucunda daha yüksek etik karar verme seviyeleri, rehabilitasyon öğrencileri ve uygulayıcıları arasında daha iyi klinik performansla ilişkilendirilmiştir (Falvo ve Parker, 2000).

Dünya Ergoterapistler Federasyonunun yayınlamış olduğu "Ergoterapistlerin Eğitimi için Asgari Standartlar" kılavuzunda ergoterapistlerin yalnızca teknik, klinik ve profesyonel becerilere odaklanmakla kalmayan, aynı zamanda duygusal yeterlilikleri de vurgulayan daha geniş bir eğitim programının uygulanması gerekliliğine değinilmektedir (Serrada-Tejeda ve ark., 2022). Hasta ile iletişim kurma ve endişelerini gidermesinde önemli olduğunu belirtilen iletişim becerileri, kişilerarası ilişkiler ve duygusal duyarlılık konularında eğitim, programların önemli bir parçası olarak görülmektedir (Bushby ve ark., 2015). Bütüncül bakış

açısı ile incelendiğinde; toplumsal duyarlılık ve empati becerileri ergoterapistlerin klinik yeterlilikleri içerisinde yer almaktadır ve ergoterapi öğrencilerinin lisans programı süresince edinmesi gereken becerilerden olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu standartlar arasında ergoterapistlerin ulusal ve uluslararası etik yönergeler ve teoriler, doğru ve yanlış hakkında yerel bakış açıları ve insanların nasıl davranması gerektiği hakkında bilgi sahibi olması gereklilikleri de bulunmaktadır. Bu doğrultuda ergoterapistlerin etik sorunlara nasıl yanıt verileceğini analiz etmek, karar vermek için bireylerle işbirliği yapmak da dahil olmak üzere etik bir eylem planına karar verebilme ve uygulama yeterliliğine sahip olması gerekmektedir (WFOT, 2016).

Sağlık profesyonellerinin empati düzeyleri ile ilgili artan sayıda çalışmalara rağmen literatürün bu konuda halen eksik olduğu görülmektedir (Bushby ve ark., 2015). Ergoterapi eğitimi, büyüyen küresel sağlık sorunlarına karşı sadece duyarlı değil, aynı zamanda öngörülü de olması gerektiği belirtilmektedir. (Serrada-Tejeda ve ark., 2022). Dünya Ergoterapistler Federasyonunun yayınlamış olduğu kılavuzda belirtildiği gibi ergoterapi lisans eğitimi yalnızca teorik mesleki eğitimleri değil ayrıca meslek ahlakını etkileyecek faktörleri de içeren çok yönlü bir çerçevede oluşturulması gerektiği önerilmiştir. Tüm bunların ışığında bu çalışma, ergoterapi birinci sınıf öğrencilerinin toplumsal duyarlılık, empati düzeyleri ve etik değerlere yatkınlıklarının düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmaya ergoterapi bölümü birinci sınıfta öğrenim görmekte olan 144 öğrencileri katıldı. Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu 27.12.2022 tarihli toplantısı 2022/22-28 karar sayısı ile bu araştırma etik açıdan uygun bulundu. Çalışmaya dahil edilecek kişi sayısını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen güç analizinde %95 güven ve %5 hata payı ($\alpha=0.05$) baz alınarak örneklem büyüklüğü 144 kişi olarak belirlendi. Örneklem ulaşmak için ergoterapi birinci sınıf öğrencilerinin bulunduğu sosyal medya gruplarından (n=386) çalışma duyurusu yapıldı. Çalışma hakkında detaylı bilgi almak isteyen öğrencilere çalışmanın amacı ve yöntemine ilişkin detaylı bilgi verildi. Ardından çalışmaya katılımında gönüllü olan 150 ergoterapi öğrencisi örneklem grubunu oluşturdu. 6 öğrenci değerlendirme formlarını eksik doldurduğu için çalışma dışı bırakıldı. Çalışmaya katılımında gönüllü olan öğrencilerden yazılı aydınlatılmış onam alındı. Sosyodemografik bilgi formu, Toplumsal Duyarlılık Ölçeği, Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği ve

Etik Değerlere Yatkınlık Ölçeği yüz yüze görüşme yöntemi ile toplandı.

Dahil edilme kriterleri

1. Ergoterapi bölümü birinci sınıf öğrencisi olmak
2. Çalışmaya katılım için gönüllü olmak

Değerlendirme Araçları

Demografik Form: Bireylerin yaş, cinsiyet, eğitim durum gibi sosyodemografik özelliklerine dair bilgilerin içeren formdur.

Toplumsal Duyarlılık Ölçeği: Bozdağ ve ark. tarafından Türkçe adaptasyon çalışması yapılmış bireylerin toplumsal duyarlılık düzeylerini ölçen bir araçtır (Bozdağ ve Bozdağ, 2021). 12 madde ve dört alt faktörden oluşmaktadır. Beşli Likert tipteki ölçekten minimum 12; maksimum 60 puan alınmaktadır ve yüksek puan toplumsal duyarlılığın yüksek olduğunu gösterir. Alt faktörler “güvenliği ilişkin duyarlılık”, “yakın çevreye ilişkin duyarlılık”, “ayrımcılığa ilişkin duyarlılık” ve “mağdur bireylere ilişkin duyarlılık” şeklindedir. Ölçeğin güvenilirliği için saptanan Cronbach alpha katsayıları 0.80 (ölçeğin tamamı), 0.88 (güvenliğe ilişkin duyarlılık), 0.78 (yakın çevreye ilişkin duyarlılık), 0.76 (ayrımcılığa ilişkin duyarlılık) ve 0.68 (mağdur bireylere ilişkin duyarlılık) şeklindedir.

Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği: Lawrence ve ark. oluşturduğu ölçek empatiyi toplumsal anlayış çerçevesinde ölçmek amacıyla geliştirilmiştir (Lawrence ve ark., 2004). Sosyal beceriler duygusal tepki (4 madde) ve bilişsel empati (5 madde) olmak üzere 3 alt faktörden oluşmaktadır. Toplam 13 maddeden oluşan ölçek, beşli likert tiptedir; ölçekten en düşük 13 en yüksek ise 65 puan alınabilmektedir. Ölçek puanındaki artış empati düzeyinin iyileştiğini gösterir. Ölçek Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Kaya ve ark. tarafından yapılmıştır (Barış ve Çolakoğlu, 2015). Cronbach alpha değeri ölçeğin tamamı için 0.78; sosyal beceriler alt boyutu için 0.64; duygusal tepki alt boyutu için 0.71 ve bilişsel empati alt boyutu için 0.74 olarak hesaplanmıştır.

Etik Değerlere Yatkınlık Ölçeği (EDYÖ): Etik değerlere yatkınlığı değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçek toplam 16 maddeden oluşan ölçek 5’li Likert tarzda bir ölçektir. Ölçek maddeleri “1” tamamen katılmıyorum ve “5” tamamen katılıyorum şeklinde oluşturulmuştur. Ölçekten alınabilecek puan aralığı 16-80 puandır. Ölçek üç alt boyuttan oluşmaktadır: Sevgi-saygı; Adalet-dürüstlük; İşbirliği. Ölçeğin tümünden ve alt boyutlarından alınan puanın artması bireylerin etik değerlere yatkınlığının; yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.90’dır. Alt boyutlarının Cronbach alfa değerleri ise sırasıyla 0.88-0.85-0.73 olarak belirtilmiştir (Kaya, 2015).

İstatistiksel Analiz

Araştırma SPSS 20.0 (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılarak analiz edildi. Sayısal değişkenler için minimum-maksimum değerleri, aritmetik ortalama ve standart sapma; kategorik değişkenler için ise frekans (n) ve yüzde (%) kullanılarak tanımlayıcı istatistikler yapıldı. Değişkenlerin normal dağılıma uygunlukları Skewness-Kurtosis değerleri ve histogram grafikleri incelenerek yapıldı. Normal dağılıma uygun olduğu görüldü. Empati düzeyleri, etik değerlere yakınlık ve toplumsal duyarlılık arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile incelendi. Korelasyon katsayıları $r < 0.30$: zayıf ilişki, $r = 0.31-0.60$: orta kuvvetle ilişki, $r = 0.61-0.90$: kuvvetli ilişki, $r > 0.90$: mükemmel ilişki olarak yorumlandı. İstatistiksel anlamlılık değeri $p < 0.05$ olarak kabul edildi.

SONUÇLAR

Çalışmaya yaş ortalaması 19.52 ± 2.46 olan 144 ergoterapi öğrencisi dahil edilmiştir. Öğrencilerin %87.5'i kadın, %12.5'i erkekti. Brown ve ark. ergoterapi öğrencilerinde empati düzeyleri üzerine yaptıkları çalışmada da kadın öğrenci oranı (%91.3) bizim çalışmamıza benzer şekilde daha fazlaydı. Benzer şekilde katılımcıların %81.5'i 21 yaşın altındaydı ve yaş ortalaması bizim çalışmamıza yakındı. Çalışmada ergoterapi öğrencilerinin empati düzeyleri yüksek bulunmuştur ve cinsiyet ile yaşın empati düzeyini etkilemediği görülmüştür. Bu sonuçlarda bizim çalışmamızla uyumludur. (Brown ve ark., 2010) Çalışmamıza sadece lisansın ilk yılından öğrenciler dahil edilmiş olması literatürdeki benzer çalışmalara göre limitasyonlarımızdandır

Tablo 1. Katılımcıların ölçek puanlarına ilişkin bulgular

		Min-Max	Art. Ort.	SS.
Toplumsal Duyarlılık Ölçeği	GİD (3-15)	4-15	11.63	2.11
	YÇİD (3-15)	3-15	12.59	2.33
	AİD (3-15)	3-15	13.37	2.09
	MBİD (3-15)	4-15	13.93	1.62
Toplumsal Duyarlılık Toplam (12-60)		12-60	51.74	7.42
Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği	SB (4-20)	5-20	15.47	2.51
	DT (4-20)	4-20	16.84	2.82
	BE (5-25)	6-25	19.29	3.47
Empati Düzeyleri Toplam (13-65)		17-62	51.61	7.46
Etik Değerlere Yakınlık Ölçeği	SS(8-40)	8-40	34.03	5.79
	AD (5-25)	5-25	20.06	4.26
	İB (3-15)	3-15	11.36	2.64
Etik Değerlere Yakınlık Toplam (16-80)		16-80	65.46	11.10

SB: Sosyal Beceriler; DT: Duygusal Tepki; BE: Bilişsel Empati; SS: Sevgi ve Saygı; AD:Adalet ve Dürüstlük; İB: İş Birliği; GİD: Güvenliğe İlişkin Duyarlılık; YÇİD: Yakın Çevreye İlişkin Duyarlılık; AİD: Ayrımcılığa İlişkin Duyarlılık; MBİD: Mağdur Bireylere İlişkin Duyarlılık

(Brown ve ark., 2010).

Katılımcıların toplumsal duyarlılığına ilişkin sonuçları incelendiğinde 51.47 ± 7.42 puan aldıkları tespit edildi. Katılımcılar, toplumsal duyarlılığa ait güvenliğe ilişkin duyarlılık alt başlığından 11.84 ± 3.16 , yakın çevreye ilişkin duyarlılık alt başlığından 12.59 ± 2.33 , ayrımcılığa ilişkin duyarlılık alt başlığından 13.37 ± 2.09 ve mağdur bireylere ilişkin duyarlılıktan 13.93 ± 1.62 puan aldı.

Katılımcıların empati düzeylerinin açısından incelendiğinde ortalama 51.61 ± 7.46 puan aldı. Empati düzeylerinin sosyal beceri alt başlığından 15.47 ± 2.51 , duygusal tepki alt başlığından 16.84 ± 2.82 ve bilişsel empati alt başlığından 19.29 ± 3.47 aldıkları tespit edildi.

Katılımcıların etik değerlere yakınlığı incelendiğinde toplam 65.46 ± 11.10 puan aldıkları görüldü. Etik değerlere yakınlığın sevgi ve saygı alt parametresinden 34.03 ± 5.79 , adalet ve dürüstlük alt parametresinden 20.06 ± 4.26 ve iş birliği parametresinden 11.36 ± 2.64 puan aldıkları tespit edildi. Katılımcıların ölçek sonuçlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 1'de yer almaktadır.

Katılımcıların toplumsal duyarlılıkları, empati düzeyleri ve etik değerlere yakınlık düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde, etik değerlere yakınlık ile empati düzeyleri arasında pozitif yönde yüksek düzeyde ilişki olduğu ($p < 0.01$, $r = 0.700$); ayrıca toplumsal duyarlılığın empati düzeyi ile pozitif yönde çok düşük düzeyde ($p = 0.032$, $r = 0.179$) ve etik değerlere yakınlık ile düşük düzeyde ($p = 0.002$, $r = 0.253$) olduğu görüldü. Korelasyon analizine ilişkin bulgular Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2 (devamı). Etik değerler, empati düzeyi ve toplumsal duyarlılık arasındaki ilişkiye dair bulgular

Güvenliğe	-0.010	0.168*	*0.058	0.041	0.136	0.108	0.113	0.139				
İlişkin	0.905	0.045	0.489	0.624	0.105	0.198	0.179	0.096				
Duyarlılık												
Yakın	0.170*	0.213*	0.151	0.239**	0.242**	0.124	0.227**	0.228**	0.495**			
Çevreye	0.042	0.010	0.071	0.004	0.003	0.139	0.006	0.006	0.001			
İlişkin												
Duyarlılık												
Ayrımcılığa	0.177*	0.116	0.057	0.149	0.191*	0.107	0.223**	0.194*	0.385**	0.753**		
İlişkin	0.034	0.167	0.498	0.076	0.022	0.200	0.007	0.020	0.001	0.001		
Duyarlılık												
Mağdur	0.261**	0.225**	0.010	0.205*	0.296**	0.205*	0.317**	0.309**	0.345**	0.606**	0.708**	
bireylere	0.002	0.007	0.907	0.014	0.001	0.014	0.001	0.001	0.001	0.001	0.001	0.001
İlişkin												
Duyarlılık												
Toplumsal	0.156	0.220**	0.041	0.179*	0.252**	0.160	0.252**	0.253**	0.765**	0.869**	0.837**	0.756**
Duyarlılık	0.062	0.008	0.627	0.032	0.002	0.055	0.002	0.002	0.001	0.001	0.001	0.001
Toplam												

SB: Sosyal Beceriler; DT: Duygusal Tepki; BE: Bilişsel Empati; EDT:Empati düzeyleri Toplam; SS: Sevgi ve Saygı; AD:Adalet ve Dürüstlük; İB: İş Birliği; EDYT:Etik Değerlere Yatkinlık Toplam; GİD: Güvenliğe İlişkin Duyarlılık; YÇİD: Yakın Çevreye İlişkin Duyarlılık; aid: Ayrımcılığa İlişkin Duyarlılık; MBİD: Mağdur Bireylere İlişkin Duyarlılık

TARTIŞMA

Çalışmamızda ergoterapi bölümünde okuyan öğrencilerin toplumsal duyarlılıkları, etik değerlere yatkınlıkları ve empati düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Katılımcıların, etik değerlere yatkınlık ile empati düzeyleri arasındaki ilişkinin pozitif yönde yüksek düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Toplumsal duyarlılık ile empati düzeyleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde ilişki mevcuttur. Ayrıca katılımcıların toplumsal duyarlılığı ile etik değerlere yatkınlık düzeyleri arasında düşük düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde ergoterapi öğrencilerinin empati düzeyleri ve etik ikilemlerine yönelik çalışmalar yapıldığı görülmüş fakat toplumsal duyarlılık alanında yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmamızla lisans eğitimine yeni başlayan birinci sınıf öğrencilerinin bu üç düzey açısından profillerinin belirlenmesinin lisans eğitimi müfredatının planlanmasında eğitimcilere katkı sağlayabileceğini düşünmekteyiz.

Toplumsal duyarlılık, toplum içerisindeki diğer kişilere ve olaylara ilişkin sorumluluk alma bilincini temel alan bir kavramdır (Staub, 2012). Toplumsal duyarlılığı yüksek olan bireylerin olumlu davranışlar sergilemesi, farklılıkları olan bireylere karşı hoşgörülü olması ve yardımseverlik becerilerinin gelişmiş olması beklenmektedir (Bozdag ve Bozdag, 2021; White ve Barnitt, 2000). Çalışmamızda ergoterapi öğrencilerinin toplumsal duyarlılıklarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak, mağdur bireylere ve ayrımcılığa ilişkin duyarlılık düzeyinin de yüksek olması dikkat çekici bir sonuçtu. White ve Barnitt'in yapmış oldukları çalışmalarında, ergoterapistlerin danışanlarını çoğunlukla savunmasız ve tehlikeye açık yaşlılar, çocuklar, ruh sağlığı problemleri olan bireylerden oluştuğunu belirtmiştir (White ve Barnitt, 2000). Ergoterapi öğrencilerinde toplumsal duyarlılığın yüksek olması danışanların genel profili göz önüne alındığında önemli bir sonuçtur; gelecekteki mesleklerinin farkında olarak eğitim gördüklerinin bir göstergesi olabilir. Ergoterapi lisans eğitimi sürecinde müfredata öğrencilerin toplumsal duyarlılık düzeylerini artırmaya yönelik ders ve proje içerikleri eklenmesinin bu açıdan destekleyici olacağı düşünülmektedir. Gelecekte bu alanda boylamsal çalışmaların yapılması da öğrencilerin düzeyleri ve lisans eğitim sürecinin öğrencilere etkisinin uzun vadede izlenmesi önermekteyiz.

Empati, sağlık profesyonellerinde önemli bir kavramdır ve sağlık sistemlerini iyileştirir (Hojat ve

ark., 2005). Wilson ve ark., yaptıkları çalışmalarında sağlık alanındaki üniversite öğrencilerinde diğer alanlardaki öğrencilere göre daha yüksek empati düzeyine sahip oldukları saptanmıştır (Wilson, Prescott, ve Becket, 2012). Ergoterapi mesleğinde kişi merkezli uygulamalarda danışanın bakış açısını anlama, kendisini algılamasını değerlendirme ve engelliliğinin tüm yaşam alanlarındaki okupasyonlarını danışanı nasıl etkilediğinin incelenmesi önemlidir. Jamieson ve ark., ergoterapistlerin danışan merkezli bakış açıları temelinde anlamlı ve amaçlı aktivitelerdeki performansın sağlanmasında empatinin büyük bir rol oynadığını belirtmektedir (Jamieson, Krupa, O'Riordan ve ark., 2006). Kişi merkezli uygulamalarda etkililiğin sağlanmasında da ergoterapistlerin empati düzeylerinin yüksek olması gerektiği belirtilmektedir (Brown ve ark., 2010). Ergoterapi mesleğinin temelinde büyük bir öneme sahip olmasına rağmen empati, sağlık alanındaki öğrencilerde yaygın olarak incelenmiştir ancak ergoterapi öğrencilerindeki çalışmalar sınırlıdır. Brown ve ark., 21 öğrenciyi dahil ettikleri çalışmalarında, ergoterapi öğrencilerinin yüksek düzeyde empatiye sahip oldukları belirtilmiştir ayrıca üniversite eğitimi süresince empatide önemli bir değişiklik saptanmamıştır (Brown ve ark., 2010). Çalışmamızda literatürü destekler şekilde ergoterapi öğrencilerinde empati düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Serra-Tejeda ve ark. (2022) İspanya'da ve Brown ve ark. (2010) Avustralya'da yaptıkları ergoterapi öğrencilerinin empati düzeylerini belirleme çalışmaları ile bizim çalışmamız benzer sonuçlara sahip olduğu görülmüş ve ergoterapi öğrencilerinin diğer sağlık profesyonelleri öğrencileri gibi iyi bir empati düzeyine sahip oldukları söylenebilmektedir (Cuff ve ark., 2016; Brown ve ark., 2010). Dünya Ergoterapi Federasyonunun Ergoterapistlerin Eğitimi için Asgari Standartlarında lisans eğitimi boyunca klinik eğitimin yanı sıra öğrencilerin empati başta olmak üzere duygusal faktörlerinin iyileştirilmesi de vurgulanmaktadır. Gelecekteki araştırmalarda, ergoterapi öğrencilerinin empati düzeylerine ilişkin boylamsal çalışmalar yapılarak eğitim sürecinin empati düzeyine etkisinin incelenmesi önerilmektedir.

Sağlık profesyonellerinde etik değerlere yatkınlık, mesleki görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinde oldukça önemlidir (Kırca ve ark., 2020). Aydın ve ark., yaptıkları çalışma

sonucunda sağlık alanındaki öğrencilerinin etik değerlere yatkınlıklarının yüksek olduğu sonucuna varmışlardır (Aydın ve ark., 2022). Ergoterapistlerin tedavi planlarını oluştururken danışanları anlayabilmek için yapılan müdahalelerin etik farkındalık ile yapılması büyük bir öneme sahiptir. Çalışmamızda ergoterapi öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyleri incelendiğinde öğrencilerinin etik değerlere yüksek düzeyde yatkın oldukları tespit edilmiştir. Literatürde etik farkındalık üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, daha yüksek düzeyde etik kararlar alabilen öğrencilerin ve profesyonellerin daha iyi klinik performansa performansa sahip oldukları görülebilmektedir (VanderKaay ve ark., 2019). 2020 yılında revize edilerek yayınlanan Amerikan Ergoterapi Derneğinin Ergoterapi Etik Kuralları yayınında ergoterapistlerin danışanların yaşına, cinsel kimliğine, cinsel yönelimine, ırkına, dinine, sosyoekonomik durumuna, sosyal ve kültürel mirasına ve yaşam deneyimlerine saygı duymanın ergoterapi mesleğinin temel değerlerinden olduğunu belirtmektedir (AOTA, 2020). Bu doğrultuda baktığımızda dezavantajlı gruplarla çalışan ergoterapistler etkili bir tedavi programı uygulayabilmek için kişilerin isteklerine, ilgi alanlarına ve yaşam tarzlarına saygı duymaları gerekmektedir. Çalışmamıza katılan ergoterapi öğrencilerinin en yüksek etik puanlarını sevgi ve saygı alt faktöründen aldıklarının görülmesi bakış açısını desteklemektedir.

Literatürde üniversite öğrencilerinde empati ile etik yaklaşım arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma mevcuttur (Akabayashi ve ark., 2004; Yuguero ve ark., 2019). Yuguero ve ark., tıp fakültesi öğrencilerinde yaptıkları çalışmada öğrencilerde empati ve etik davranışların doğrudan ilişkili olduğu belirtilmiştir (Yuguero ve ark., 2019). Çalışmamızda diğer çalışmalardan farklı olarak detaylı alt boyutlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Literatürde destekler şekilde ergoterapi öğrencilerinde de empati ile etik değerlere yatkınlık arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Etik değerlere yatkınlık ile empatinin diğer bütün alt başlığı pozitif yönde ilişkili olmasına karşın; bilişsel empati ile adalet-dürüstlük etik değerine yatkınlığı arasında herhangi bir ilişki yoktu.

Literatür incelendiğine toplumsal duyarlılık ile etik değerlere yatkınlık arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu noktada toplumsal duyarlılığın genel olarak sosyal

durumlara uyum sağlamayı amaçlaması; etiğin ise doğru bir insan olma yolundaki bir süreci ifade etmesi iki kavramın birbiri ile ilişkili olabileceğini göstermektedir (Atasayar ve İşeri, 2004). Çalışmamız sonucunda ergoterapi öğrencilerinde yakın çevreye, mağdur bireylere ve ayrımcılığa karşı olan toplumsal duyarlılık ile sevgi-saygı ve iş birliği etik değerleri arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuç önemlidir; çünkü ergoterapi eğitimine yeni başlamış birinci sınıf öğrencilerinin dezavantajlı bireylerle çalışacaklarının farkındadırlar ve bu durum ergoterapi mesleğini seçmiş olmalarında bu rol oynamış olabilir.

Süzen'in tıp fakültesi öğrencilerinde yaptığı çalışmada toplumsal duyarlılığın ve sağlık profesyoneli öğrencilerinde bu becerinin geliştirilmesinin önemi vurgulanmaktadır (Süzen, 2017). Çalışma sonucunda öğrencilerin toplumsal duyarlılıklarının artırılması ile iletişim becerileri, empati beceri ve farklı grupları anlamlandırma becerilerinin arttığı görülmektedir. Bu sonuçta bizim toplumsal duyarlılık ve empati becerileri arasında pozitif yönde bulduğumuz ilişkiyi desteklemektedir. Kişi merkezli uygulamalarda, empati kişinin dünyasına dahil olmak, kişide değişen ve deneyimlediği korkuya, öfkeye, şefkate, kafa karışıklığına veya diğer duygulara sürekli olarak duyarlı olmayı içerir.

Toplumsal duyarlılığı yüksek bireylerin empati düzeylerinin de yüksek olması beklenmektedir (Bozdağ ve Bozdağ, 2021). Öğrencilerimizin empati düzeyleri, toplumsal yatkınlıkları ve etik değerlere yatkınlıkları arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Bu üç özelliğin ergoterapi veya başka sağlık profesyonellerinde aynı anda değerlendirildiği bir çalışma literatürde rastlanılmamıştır. Kişi merkezli tedavinin önemli yer kapladığı ergoterapi mesleği için bu becerilerin ergoterapist ve danışanlar açısından tedavi sürecinin her alanında ne kadar önemli olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmamıza sadece bir devlet üniversitesinde eğitim gören birinci sınıf öğrencilerinin katılmış olması araştırmamızın bir limitasyonu olarak görülmektedir. Sonuç olarak bireylerin toplumsal katılımını ve bağımsızlığını desteklemeyi temel alan ergoterapi öğrencilerinin mesleğinde yeterli özelliklere sahip olarak yetiştirilebilmesi için kişisel özelliklerini ve bakış açılarını konu alan çalışmaların yapılması oldukça önemlidir.

Türkiye genelini yansıtabilme amacıyla farklı üniversitelerde ve farklı sınıf seviyelerinde eğitim gören öğrencilerin dahil olduğu araştırmaların

planlanması önerilmektedir.

Etik Onay

Bu çalışma için Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu 27.12.2022 tarihli toplantısı 2022/22-28 karar sayısı ile bu araştırma etik onay alınmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Tasarım: FNK, OA Veri toplama: FNK, MNÖD, Analiz: MNÖD, Makale Yazımı: FNK, MNÖD, OA.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Teşekkür

Yoktur.

Kaynaklar

- Akabayashi, A., Slingsby, B. T., Kai, I., Nishimura, T., & Yamagishi, A. (2004). The development of a brief and objective method for evaluating moral sensitivity and reasoning in medical students. *BMC Med Ethics*, 5, 1-7.
- AOTA (American Occupational Therapy Association). (2020). Occupational Therapy Code of Ethics. *Am J Occup Ther*, 74, 3. <https://doi.org/10.5014/ajot.2020.74S3006>
- Atasayar, B. Ş., & İşeri, Ö. (2022). Hemşirelik öğrencilerinin toplumsal duyarlılık çalışması yapmalarının bireysel girişimcilik algılarına etkisi. *AvrasyaSBD*, 5(2), 95-103. <https://doi.org/10.53493/avrasyasbd.1029712>.
- Aydın, G. Ö., Turan, N., İrmak, A. Y., Çelikkalp, Ü., Aygün, A., & Çakır, Z. (2022). Nursing students' individual values, inclination to ethical and professional values. *Perspect Psychiatr Care*, 58(2), 850-860. <https://doi.org/10.1111/ppc.12863>
- Bariş, K., & ÇOLAKOĞLU, Ö. (2015). Empati düzeyi belirleme ölçeği (EDBÖ) uyarlama çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 17-30. <https://doi.org/10.17679/iuefd.16127895>
- Bos, J. (2020). *Research Ethics for Students in the Social Sciences*. Springer Nature.
- Bozdağ, F., & Bozdağ, S. (2021). Development of social sensitivity scale. *HAYEF: Journal of Education*, 18(1), 84-103. <https://doi.org/10.5152/hayef.2021.20033>
- Bozdağ, F., & Ergün, N. (2020). Psychological resilience of healthcare professionals during COVID-19 pandemic. *Psychol Rep*, 0033294120965477. <https://doi.org/10.1177/0033294120965477>
- Brown, T., Williams, B., Boyle, M., Molloy, A., McKenna, L., Molloy, L. et al. (2010). Levels of empathy in undergraduate occupational therapy students. *Occup Ther Int*, 17(3), 135-141. <https://doi.org/10.1002/oti.297>
- Bushby, K., Chan, J., Druif, S., Ho, K., & Kinsella, E. A. (2015). Ethical tensions in occupational therapy practice: a scoping review. *Br J Occup Ther*, 78(4), 212-221.
- Cuff, B. M., Brown, S. J., Taylor, L., & Howat, D. J. (2016). Empathy: a review of the concept. *Emotion Review*, 8(2), 144-153. <https://doi.org/10.1177/0308022614564770>
- Falvo, D. R., & Parker, R. M. (2000). Ethics in rehabilitation education and research. *Rehabil Couns Bull*, 43(4), 197-202. <https://doi.org/10.1177/003435520004300403>.
- Haddad, A. M. (1988). Teaching ethical analysis in occupational therapy. *Am J Occup Ther*, 42(5), 300-304. <https://doi.org/10.5014/ajot.42.5.300>
- Hilmi, M. Z., & Apriawan, A. (2021). Peran keterlibatan orang tua dalam menumbuhkan kepekaan sosial anak di desa sepi kecamatan keruak kabupaten lombok timur. *J Ilm Wahana Pendidik*, 7(7), 273-280. <https://doi.org/10.5281/zenodo.5715666>
- Hojat, M., Zuckerman, M., Magee, M., Mangione, S., Nasca, T., Vergare, M., et al. (2005). Empathy in medical students as related to specialty interest, personality, and perceptions of mother and father. *Pers Individ Dif*, 39(7), 1205-1215. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.04.007>
- Jamieson, M., Krupa, T., O'Riordan, A., O'Connor, D., Paterson, M., Ball, C., et al. (2006). Developing empathy as a foundation of client-centred practice: evaluation of a university curriculum initiative. *Can J Occup Ther*, 73(2), 76-85. <https://doi.org/10.2182/cjot.05.0008>
- Kaya, İ. (2015). Etik Değerlere Yatkinlık Ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *J Int Soc Res*, 8(41). <https://doi.org/10.17719/jisr.20154115078>
- Kırca, N., Bademli, K., & Özgönül, M. L. (2020). Öğrenci hemşirelerin etik değerlere yatkinlık durumlarının belirlenmesi. *Journal of Nursology*, 23(3), 410-417. <https://doi.org/10.17049/ataunihem.766255>
- Kutlu, M., Çolakoğlu, N., & Özgüvenç, Z. P. (2010). Hasta hekim ilişkisinde empatinin önemi hakkında bir araştırma. *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi*, 2(2), 127-143.
- Lawrence, E. J., Shaw, P., Baker, D., Baron-Cohen, S., & David, A. S. (2004). Measuring empathy: reliability and validity of the Empathy Quotient. *Psychol Med*, 34(5), 911-920. <https://doi.org/10.1017/s0033291703001624>
- Liu, Q., Wu, J., Zhou, Z., & Wang, W. (2020). Parental technofence and smartphone addiction in Chinese adolescents: the mediating role of social sensitivity and loneliness. *Child Youth Serv Rev*, 118, 105434. <https://doi.org/10.1111/ejop.12702>
- Magri, E. (2022). Social sensitivity and the ethics of attention. *Eur J Philos*, 30(2), 725-739.
- Milliken, A., & Grace, P. (2017). Nurse ethical awareness: Understanding the nature of everyday practice. *Nurs Ethics*, 24(5), 517-524. <https://doi.org/10.1177/0969733015615172>
- Rothenberg, B. B. (1970). Children's social sensitivity and the relationship to interpersonal competence, intrapersonal comfort, and intellectual level. *Dev Psychol*, 2(3), 335. <https://doi.org/10.1037/h0029175>
- Serrada-Tejeda, S., Martínez-Piedrola, R. M., Huertas-Hoyas, E., Máximo-Bocanegra, N., Trugeda-Pedrajo, N., Rodríguez-Pérez, M. P., et al. (2022). Empathy in occupational therapy students: a cross-sectional study at a Spanish university. *BMJ open*, 12(4), e058821. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2021-058821>

- Serrada-Tejeda, S., Sánchez-Herrera-Baeza, P., Rodríguez-Pérez, M., Máximo-Bocanegra, N., Martínez-Piédrola, R. M., Trugeda-Pedrajo, N. et. al. (2021). Cultural adaptation and psychometric properties of the Jefferson empathy scale health professions students' version in Spanish Occupational therapy students. *BMC Medical Education*, 21(1), 1-10. <https://doi.org/10.1186/s12909-021-02845-y>
- Staub, E. (2012). Psychology and morality in genocide and violent conflict: perpetrators, passive bystanders, and rescuers. In M. Mikulincer & P. R. Shaver (Eds.), *The Social Psychology of Morality: Exploring the Causes of Good and Evil*, (pp. 381–398). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/13091-021>
- Süzen, L. B. (2017). Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde uygulanan toplumsal duyarlılık projeleri ile ilgili öğrencilerin görüşleri. *Akd Tıp D*, 3(1), 35-40.
- VanderKaay, S., Letts, L., Jung, B., & Moll, S. E. (2019). On-line ethics education for occupational therapy clinician–educators: A single-group pre-/post-test study. *Disabil Rehabil*, 41(23), 2841-2853. <https://doi.org/10.1080/09638288.2018.1473510>
- White, E., & Barnitt, R. (2000). Empowered or discouraged? A study of people with learning disabilities and their experience of engaging in intimate relationships. *Br J Occup Ther*, 63(6), 270-276. <https://doi.org/10.1177/030802260006300605>.
- Wilkinson, H., Whittington, R., Perry, L., & Eames, C. (2017). Examining the relationship between burnout and empathy in healthcare professionals: a systematic review. *Burn Res*, 6, 18-29. <https://doi.org/10.1016/j.burn.2017.06.003>
- Wilson, S. E., Prescott, J., & Becket, G. (2012). Empathy levels in first-and third-year students in health and non-health disciplines. *Am J Pharm Educ*, 76(2). <https://doi.org/10.1016/j.rce.2018.09.002>.
- World Federation of Occupational Therapists. (2016). Revised minimum standards for the education of occupational therapists 2002. *WFOT Assets*. (Erişim Tarihi: 03.02.2023) <https://wfot.org/assets/resources/COPYRIGHTED-World-Federation-of-Occupational-Therapists-Minimum-Standards-for-the-Education-of-Occupational-Therapists-2016a.pdf>
- Yuguero, O., Esquerda, M., Viñas, J., Soler-Gonzalez, J., & Pifarré, J. (2019). Ethics and empathy: the relationship between moral reasoning, ethical sensitivity and empathy in medical students. *Rev Clin Esp (English Edition)*, 219(2), 73-78. <https://doi.org/10.1016/j.rce.2018.09.002>